

ÕPILASE VIIB LOODUSESSE ÕPETAJA EESKUJU

EESTI Loodus

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 5,90 €

Märts-aprill 2/2023

KULDNOKAD

kodu otsingul

VIRMALISED

miks vahel nii
värvilised?

TOIDUVÄRVID

eelistame
looduslikke

Magus ja
väertuslik

PASTINAAK

VÄRVID

looduses ja meie
igapäevaelus

9 770131 586018

- 2 TOIMETAJA VEERG:**
Toomas Kukk
- 3 SÕNUMID**
- 8 UUS ALGATUS:**
Kuidas rajada õppeaeda?
- 10 SEIK:**
Puuladvast jälgija.
Juhani Püttsepp
- 12 LOOMA SILME LÄBI:**
Värvitaju põhineb valkudel
Jüri Allik: Värvinägemine on tekkinud evolutsiooni käigus sõltumatult mitu korda, kuna see annab eelise
- 16 LOODUS JA VÄRVID:**
Millest oleneb virmaliste värvus?
- 18 TOIDULAUD:**
Kas vajame toiduvärve?
Kaarel Adamberg peab õigeks toiduvärvide asemel panna rõhku õigele tehnoloogiale, mis algsed värvused alles hoiab
- 22 LOODUS JA VÄRVID:**
Millest sünnib maailma värvilisus?
Jaak Kikas tõdeb, et kuigi värvi-maailm põhineb keemial ja füüsikal, on värvirohkus vaataja silmas
- 26 LOODUS JA VÄRVID:**
Looduse värvid mineraalides ja kivimites

- 28 LOODUS JA VÄRVID:**
Värvuseuringud aitavad mõista putukamaailma
Kelly Kittus, Triin Lepik: Nii mõndagi on saanud selgeks, kuid leidub nüansse, mille kohta täit tõde ei teata
- 32 TEGUTSE TEADLIKULT:**
Milliste looduslike vahenditega värvida mune?
Martin Tikk soovib peale üldtuntud värvainete sibulakoorte ja kohvipaksu kasutada looduslike taimi ja seeni
- 36 2022. AASTA LIND:**
Aasta linnu jutuvõistlus

- 40 POSTER:**
Eesti Looduse fotovõistluse auhind käitva looma foto eest;
Kristjan Noormets
- 42 INTERVJUU:**
Lauri Mällo: Õpilase viib looduse juurde õpetaja isiklik eeskuju
- 48 SADA RIDA EESTI LOODUSEST:**
Korkare jugapuu poolsada aastat hiljem. Kaarel Tarand
- 50 RAJAKAAMERA LOOD:**
Kuidas kuldnokad endale kodu leidsid?
Arne Ader seadis sel korral kaamera üles kuldnokade pesakasti juurde
- 53 KULTUURIGEograafia:**
Eesti kihelkonnad
- 54 EESTI KIHELKONNAD:**
Kolga-Jaani kihelkond voorte ja soode vahel

- 60 TUNNE LOODUST:**
Märka varakevadisi tiksikuid!
Kadri Pärtel: pisemad varakevadised lehtereoslatega seemned tiksikulaadsete seltsist on pigem tundmatud

- 62 TUNNE LOODUST:**
Sillad: siniseöielised sibullilled tuttavaks!
Ott Luuk tutvustab meil sagedamini metsistuvaid kevadlilli, keda kõiki võib esmapilgul silladeks pidada
- 66 METSAST JA PÖLLULT:**
Magus ja maitsev pastinaak
Triin Nõu kiidab juba mõisaaedadest tuntud köögiviljataime väärt omadusi
- 70 EESTI LINNUD:**
Punajalg-pistrik
Uku Paal teeb ülevaate Eestis haruldaseks peetud linnu vaatlustest ja eluolust
- 76 RAAMATUD**
- 78 LIHTNE KÜSIDA**
- 79 RISTSÕNA**
- 80 SÜNNIPÄEVAD**

- ESIKAANEL:**
Jäälind
Kaanefoto:
Remo Savisaar

Uus aasta tuleb ka märtsis

Märtsis algab uus looduse aastaring, uuesti tähtsavad taimed ja puhkevad pungad. 20. märtsil, kevadise pöörpäeva paiku, on päev ja öö võrdse pikkusega ning päev pikeneb jõudsalt. Märtsi algus on küll veel talvine, ent esimesed kevadekuulutajad on juba kohal ja iga päevaga näeme üha rohkem kevademärke. Kaugel see päris kevadki!

Eesti Loodusel on sel aastal samuti uus algus ja mitu suurt tähtpäeva. Ajakirja esimene number kannab kuupäeva 15. veebruar 1933, seega hakkas Eesti Loodus ilmuma 90 aastat tagasi. Väljaandmises on olnud 17 aasta pikkune paus, seetõttu oleme tänava jõudnud alles 74. aastakäiguni. Uuesti jõudis Eesti Loodus lugejate kätte 65 aasta eest ehk 1958. Tähtpäevade puhul, näiteks 75. sünnipäeval 2008. aasta veebruaris või sama aasta detsembrinumbri, oleme ajakirja kuulsusrikast minevikku korduvalt meenutanud asjakohaste artiklitega. Ajaloost ei saa muidugi üle, kuid olulisem on vaadata tulevikku.

Tänavu püüame alates märtsinumbri kohta lugejate huvi ja tähelepanu uue kujunduse ning rubriikidega. Kaane logo ja kujundus oli enam-vähem samasugusena püsinud kümme aastat, 2013. aastast peale. Loodame, et uus kirjastiil aitab teksti hõlpsamalt lugeda ning artiklite suurem liigendatus sisu paremini mõista. Lähikuul avame oma uue veebiportaali, mis võiks paberajakirjast natuke rohkem huvitada ka nooremaid lugejaid.

Aeg-ajalt oleme Eesti Looduses avaldanud taime-, looma- ja seene liikide määrajaid. Nüüdsest hakkame liikide tundmisele suuremat tähelepanu pöörama ja igasse numbrisse tuleb vähemalt üks asjakohane kirjutis. Alustame kevadiste seente, tiksikutega, kellest nii mõnigi liik võiks olla meil rohkem levinud, kui seni teada. Näiteks kuuse-käbitiksikut pole sel sajandil Eestist veel leitud, aga seene viljakahade väiksust arvestades tundub see igati loogiline. Ka tavaliste kevadlilled, sillade ehk sinililliatega hulgas võib leida teisigi metsistujaid, kes võiksid olla meil sagedamad – pealiskaudsel vaatlusel võib neid pidada silladeks.

Uudsena hakkame tutvustama Eesti kihelkondi, alustades Kolga-Jaanist. Keskendume kultuuriloole ja loodusele. Kihelkond muistse asustusüksusena võib tunduda ajale jalgu jäänud toreda teadmisenä, millest nüüdisajal ei ole kuigi palju kasu. Siiski, kihelkondadel on jääv väärtus. Ajaloolaste ja keeleteadlaste kõrval on hakanud kihelkondi tähtsustama ka looduseuurijad, kuna kihelkondade piirid püsivad ega olene haldusreformidest.

Sellest aastast ilmub Eesti Loodus üle kuu, seega kuus numbrit aastas. Edaspidi avaldame ajakirja kordamööda Horisondiga: aprillis jõuab lugejate kätte värske Horisont ja mais Eesti Loodus. Loodame, et poole vähem ajakirjanumbreid tähendab senisest poole paremat ajakirja!

Loodame, et poole vähem ajakirjanumbreid tähendab senisest poole paremat ajakirja!

toomas kukk

EESTI LOODUS

73. aastakäik Nr 2, märts-aprill 2023

Toimetuse aadress:
Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

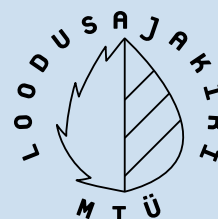
Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:
Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Ott Luuk, Toomas Kukk, Marju Kõivupuu, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri
Rävala pst 10, 15042 Tallinn
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht **Katre Palo**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Turundusjuht **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2023

Trükitud trükikojas Printall

ISSN 0131-5862 (trükis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)